

## A magyar erdők óriási és agastyánai érdekében.\*)

Az erdészeti lapok m. évi III. füzetében fentemlitett czim alatt Illés Nándor úr által e lapok olvasóihoz intézett felszólítás következtében, én is tudakozódni kezdettem a megyénkben netalán előforduló nevezetesebb fák után, s ma mondhatom, hogy kutatásaim, melyek közben nem egyszer ki is nevettettem, örvendetes sikerre vezettek, miután egy olyan példányra akadtam, mely nemcsak vastagságánál fogva valóban ritka példány, hanem történeti multjánál fogva is megérdemli a nevezetesebb fák közé való sorolást.

Ezen fa nemére nézve hegységi szil (*Ulmus montana* (?) és áll, Úrmezőn Pogány Ödön volt országgyűlési képviselő és jelenleg técsőjárás szolgabíró úr birtokán, az ugynevezett „Felső mezőn.”

Hogy a fának multjáról is valamit megtudhassak, meglátogattam Pogány Ödön urat, a midőn szerencsémre hivatalfőnökömet Denk Adolf erdőmester urat is ott találtam.

Látogatásom czélját röviden előadván, egyszersmind azt is kijelentém, hogy a fának vastagságát és magasságát is megmérni kívánnám; mire Denk Adolf erdőmester úr azon kívánságát fejezé ki a házi úr előtt, hogy az érdekes szilfát ő is szeretné megsejnélni, és annak felmérésénél nekem segédkezet fog nyújtani.

Pogány Ödön úr örömmel vállalkozott minket kocsin a helyszínére kivinni. „De ha már kocsin mennek én is akarom a fát látni” szólt közbe a szintén jelenlévő Denk Adolf erdőmester úr neje, „akkor tehát én sem akarok itthon maradni” szólt más oldalról Pogány Ödönné ő nagysága. Így történt,

\*) Örömmel hozzuk ez érdekes közleményt s kérjük szaktársainkat ezen jó példát követni; sok érdekes lesz található még hazánkban, csak keresni kell.  
Szerk.

hogy kirándulásomat ily érdekes és kedves társaságban tehettem, s bátran állíthatom, hogy még nem egy hamar voltak valakinek a famérésnél oly kedves segédei mint nekem, mert a helyszínére érkezvén, az érdekes fának hosszabb megismerés után az említett hölgyek és urak segítségével a törzs vastagságát 3 helyen t. i. közvetlen a föld fölött, továbbá  $1\frac{1}{2}$  mtnyi és végre 3 mtnyi magasságban a földtől számítva megmértük.

Az 1. felmérés eredménye 9.47 m., a 2. felmérés eredménye 6.00 m., a 3. felmérés eredménye 6.57. m., átlagban 7.34 m. körületű kört képezett, melynek 2.35 méternyi átmérő felel meg.

A törzs már 3 mt. magasságban 3 ágra oszlik. Ezeket szintén egyenként az elágazási pont fölött megmértem, s azok vastagsága a következő:

Az 1. a nyugot felé hajló ág = 3.27 mtr. kör, vagyis 1.10 m. átmérő.

A 2. az északkelet felé hajló ág = 5.30 mtr. kör, vagyis 1.19 m. átmérő.

A 3. a dél felé hajló ág = 3.38 mtr. kör, vagyis 1.20 m. átmérő.

A fa egész magassága 22.6 m.

Ezen fa a Pogány család ősei után „Családfának“, a nép által pedig „Nagyfának“ neveztetik és szóbeli hagyomány szerint idősebb volna 1000 évnél és a legelsőbb időktől óta mindig Pogány család birtokán áll.

Ezen ős magyar család a 13-dik században nemcsak hogy létezett, hanem az akkori háborus időben magát ki is tüntette, minélfogva 1240-ben, mint a nemességi oklevélből látható, nemesítettett. E szerint tehát Magyarország egyik legidősb nemes családja. Megjegyzem itt mellesleg, hogy ezen család 1240-dik évig az „Enyere“ nevet, azután pedig bizonyos



időn át „Enyere-Pogány“ nevet viselte, később azután tisztán „Pogány de Cseb“ néven írta magát.

Szükségesnek láttam ezeket röviden itt előadni azon oknál fogva, mert a mennyiben ezen fa mindig a Pogány család tulajdona volt, ebből kifolyólag annak korossága is megközelítőleg megállapítható.\*)

Hogy a kérdéses „Nagyfa“ már a középkorban nagy tiszteletben részesült, kitűnik a következő érdekes és szóbeli hagyomány útján napjainkig megmaradt történetből.

A fát megrongálni, vagy a legkisebb ágat róla levágni, szigorúan meg volt tiltva; mindennek daczára a 17-ik században egy pásztornak mégis annyi merészsége volt, tüzelés miatt egy nagy ágat levágni.

Ezen tilalom áthágása feljelentetvén, az akkori „jus gladium“ joggal birt család, a pásztor elítélése végett, tanácskozásra gyűlt össze. Ezen tanácskozás eredménye igen szigorú volt, mert a vakmerő jobbágy a jobb keze elvesztésére ítéltetett, a mi rajta kegyelem nélkül végre is hajtatott.

Az 1690-es években tehát II. Rákóczy Ferencz idejében a „Családfa“ Pogány Ádám birtokában volt és ezen időszakban nyerte a történelmi jelentőségét.

Pogány Ádám, mint akkor az országnak egyik leghiresebb lovaglója, II. Rákóczy Ferencz lovászmestere volt, a kiről a rege azt mondja, hogy egészen a Krimbe, sőt Arabiába lóháton járt, Rákóczy részére lovakat vásárolni.

Az esemény, mely által a szilfa történelmi nevezetességű lett a következő:

Midőn a II. Rákóczy Ferencz csapatajaira nézve szeren-

\*) Nem ártana Preszler-féle furó segítségével az utolsó évgyűrűket megvizsgálni s ebből és a szomszédság szilfáinak évgyűrű vastagságából közvetve lehetne közelebbről határozni meg a fa korát.

Szerk.

csétlen kimenetelű trencsényi csata után, I. József ausztriai császár által kibocsátott közkegyelmezésből csak Rákóczy és Bercsényi maradtak kizárva és midőn továbbá Rákóczy „Vadkertnél“ is megveretett és végre a császár megbízásából Pálffy János gróf és Rákóczy Ferencz közt Vaján történt alkudozások is eredménytelenek maradtak, Rákóczy Ferencz, Forgács és Eszterházy kíséretében Lengyelországba utazott, mely utazás Marmarosmegyén át történvén, ez alkalommal meglátogatta a hozzá minden szerencsétlen események daczára hűn maradt lovászmesterét is.

Rövid pihenés után tovább indultak a hontalanok és a családfához érkezvén, az alatt megállottak és megebédeltek. Ez volt valószínűleg az utolsó ebédje a száműzött II. Rákóczy Ferencznek magyar földön, mert e völgyben Kalocsa és Szinevár községeken át vezető uton tovább haladván, átlépte Lengyelország határát.

A fa alatt ez időben kristály tiszta forrás fakadott, melyre Pogány Ödön úr nagyapja is még emlékezett; valószínűleg a fa gyökerei folytonos fejlődése és ezáltal a föld emelése folytán, lassankénti kiszáradásnak indult s mai napon már csak a régi vízfolyásnak nyomai láthatók.

Ezen fa, mely homályos korának daczára, most is igen egészséges és folyton fejlődik, Pogány Ödön úr birtokának valódi gyöngye és az ő rendithetlen gondoskodása és szigorú intézkedései az iránt, hogy a fából a legkisebb ágacskát senki levágni ne merjen, ma szükségtelemmé váltak, mert a köznép is nagy tisztelettel viseltetik a „Nagyfa“ iránt.

Említésre méltónak vélem mégis megemlíteni azon körülményt, hogy a gondos tulajdonos elhatározá a fa további fentartását és ápolását, illetve a fa körül fekvő szántóföldekből megfelelő nagyságu gyümölcsös kertet alakítani, melynek jöve-



delméből a nagyfa ápolása és megőrzésére itt lakó pásztor alkalmaztathassék.

Pogány Ödön úr valóban nagyrabecsülendő gondoskodása azonban még tovább megy, mert rendelkezni szándékozik arra nézve, hogy azon esetben ha családja gyermekek hiányában kihalna, (a mitől egyelőre nincs mit tartani, mert Pogány úr egy reményteljes és egészséges fiúnak apja), a családfa a körülötte alapítandó gyümölcsösssel együtt a m.-szigeti lyceum tulajdonába menjen át.

Bustyaháza, 1880. októberhó 22-én.

*Piso Cornél S.,*  
m. kir. erdőgyakornok.

## Vidéki levelek.

### I.

Brassó, 1880. december 12.

*Tekintetes Szerkesztő Ur!* Nem lesz fölösleges és alkalmoszerűtlen — azt hiszem — ha időnként az ujjonnan szervezett királyi erdőfelügyelőségek körében történekről egymásnak kölcsönösen, — és az erdészeti ügye iránt érdeklődő szakközönségnek rövid közléseket teszünk.

A brassói kerület tudvalevőleg Nagyküküllő-, Kisküküllő-, Háromszék-, Brassó- és Fogarasmegyékre terjed ki. Székhelye: Brassó.

E törvényhatóságoknak s tehát a bennök működő erdőrendészeti hatóságoknak, t. i. a közigazgatási bizottságoknak és a kebelőkből választott 3 tagu erdőügyi albizottságoknak is székhelyei a fenti rendben következők: Segesvár, Dicső-Szent-Márton, Sepsí-Szent-György, Brassó és Fogaras.

Ezek közül a kir. erdőfelügyelőség székhelyével közvetlen vasuti összeköttetésben csakis Segesvár van. Ez 5 órányira van Brassótól.